

Příloha 6: Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta Fakulta sociálních studií MU

Habilitační obor Vývojová psychologie

Uchazeč Mgr. Lenka Lacinová, Ph.D.

Pracoviště Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Brno

Habilitační práce Děti a konflikt mezi rodiči ve vývojové perspektivě

Oponent Prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc.

Pracoviště Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Text posudku (rozsah dle zvážení oponenta)

Habilitantka v předloženém spise pečlivě shrnula svoje poznání v oblasti vztahové dynamiky rodiny, které tvoří její profilující téma a kterého se snaží dotýkat jak z perspektivy vztahů členů rodiny, tak zejména z perspektivy dopadu rodinných interakcí na vývoj dítěte a posléze dospívajícího v rodině.

Oblasti zkoumání intergeneračních vazeb v rodině, utváření sekundárních vazebných vztahů adolescentů a zejména vlivu konfliktu rodičů na rozvoj jejich dětí se autorka práce věnuje dlouhodobě a její práce je průkazným svědectvím o nárůstu její vědeckovýzkumné kompetence v této oblasti. Vedle psychologů orientovaných na rodinné poradenství, kteří se těchto témat dotýkají spíše zprostředkovaně, nebo s ohledem na svoje převažující zaměření okrajově, patří k těm, kteří v české psychologii toto téma zpracovávají výzkumně a v rámci projektu ELSPAC v těsné vazbě na evropský sociokulturní prostor. Autorka představuje v Čechách nejvýraznější osobnost, která se této doméně věnuje a lze předpokládat, že její habilitační spis tak po publikování vzbudí očekávanou pozornost, podobně jako předchozí monografie, na nichž se v rámci tohoto výzkumu podílela (*Fifteen-Year-Olds in Brno: A Slice of Longitudinal Self-Reports, Rodičovství očima matek neklidných dětí, Vztahy v dospívání*).

Posuzovaná habilitační práce má nezpochybnitelnou relevanci pro rozvoj české vývojové psychologie, protože dopady rodičovských konfliktů na psychický vývoj dětí analyzuje nejen s ohledem na věk dětí a dospívajících, kteří jsou jim vystaveni, ale neopouští vývojový kontext ani při pohledu na možné emocionální, kognitivní a sociální aspekty možných maladaptivních důsledků, které dlouhodobé destruktivní konflikty mají na vztahový systém rodiny.

Práce je koncipována promyšleně, tak aby poskytla ucelený pohled na současné řešení problematiky. Zhruba třetinu textu věnuje autorka teoretickým přístupům k rodičovskému konfliktu a možným mechanismům jeho dopadu na děti a dospívající v rodině, zejména kognitivně-kontextuálnímu rámci a teorii emoční jistoty (první tři kapitoly). Zbytek práce (další čtyři kapitoly) je pak věnován popisu stávajících poznatků o vlivu rodičovských konfliktů na děti různého věku.

Odkazy na vlastní výzkum nejsou tolik časté, až v závěru práce autorka věnovala kapitolu informaci o převodu škály Children's Perception Interparental Conflict Scale do českého prostředí. Závěrečná kapitola knihy rekapituluje klíčové nálezy představené v textu,

zdůrazňuje vývojovou perspektivu a váže přímé i nepřímé dopady konfliktu na problémový vývoj dětí a dospělých k hlavním vývojovým úkolům jednotlivých etap. Cenným přínosem vývojově orientovaných kapitol jsou doporučení, která autorka vyvozuje z prezentovaných výzkumných nálezů pro uplatnění v poradenské praxi.

Lze předpokládat, že autorčina práce bude v nejbližší budoucnosti plnit roli referenčního zdroje pro další výzkumné směřování v této oblasti. Autorka takto zaměřuje i část svých studentů, kteří pod jejím vedením výzkumně přispívají mapování vnímání rodičovského konfliktu adolescenty ve věku střední a pozdní adolescence. Habilitantka také v závěru své práce naznačuje limity dosavadního výzkumu a uvádí možnosti jeho dalšího rozšíření a doplnění.

V závěru bych ráda uvedla několik konkrétních postřehů k předložené práci. Oceňuji snahu autorky upozorňovat v textu průběžně na potřebu zabývat se nejen rizikovými souvislostmi dopadu rodičovských konfliktů na děti, ale i potřebu věnovat se studiu protektivních faktorů a otázkám resilience. Stejně tak považuji za výborné, že autorka v úvodu připomíná koncept vývojové psychopatologie a pak se k němu systematicky snaží v dílčích kapitolách přispívat. Na druhé straně nejsem zcela spokojena s tím, jak v práci v úvodu (s. 29, 48) vymezuje mediátory a moderátory maladaptace dětí (mediátory - jak a proč souvislost funguje; moderátory - kdo a kdy je ohrožen). Autorka zřejmě volně cituje jiné autory, ale toto vymezení nepovažuji za příléhavé. Později autorka mediátory i moderátory uvádí (s oporou o jiné autory) přesněji a tak by bylo vhodnější se lapidárním ale zavádějícím vymezením na dřívějších stranách vyhnout.

..

Další věcí, která ve mne vzbudila jisté rozpaky je oddělování, resp. neoddělování kognitivního a emocionálního hodnocení konfliktu (na str. 51 až 63 se střídají různé pozice, které někdy evokují potřebu obě složky oddělit a jindy připouštějí, že oddělování není možné. Domnívám se, že oddělování je možné na úrovni operacionalizace, ale nedává smysl na úrovni konstruktů (poněkud připomíná někdejší spory Lazaruse se Zajoncem o vztahu kognice a emocí, či konstrukt tzv. kognitivních obav a fyziologicky tažené emocionální reakce na úzkost u Lieberta a Morrise) a zdá se mi, že toto i jádrem problému s integrací dvou hlavních teoretických přístupů - kognitivně-kontextuálního rámce a teorie emoční jistoty. Uvítala bych zamyšlení autorky nad touto otázkou.

Poslední drobnou výhradou k práci je mírná redundance textu, kdy se některé věty, komentující nálezy určitých studií, opakují na různých místech. Byť chápu, že se autorka snaží nálezy prezentovat v různých kontextech, někdy stejně znějící formulace působí rušivě (viz např. konce 3.4. na s.61 a konec 3.5. na s. 64). Textu by pro publikaci prospěla korektura překlepů a chybějících písmen, ale celkově působí práce svěže, jak myšlenkovým spádem, tak kultivovaným jazykem.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

Oddělování, resp. neoddělování kognitivního a emocionálního hodnocení rodičovského konfliktu ve vztahu k hlavním teoretickým přístupům, jejich integraci a možnému rozvoji.

Závěr

Habilitační práce Mgr. Lenky Lacinové, Ph.D. „Děti a konflikt mezi rodiči ve vývojové perspektivě“ **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru vývojová psychologie na MU.

V Českých Budějovicích, dne 2.5.2011

prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc.